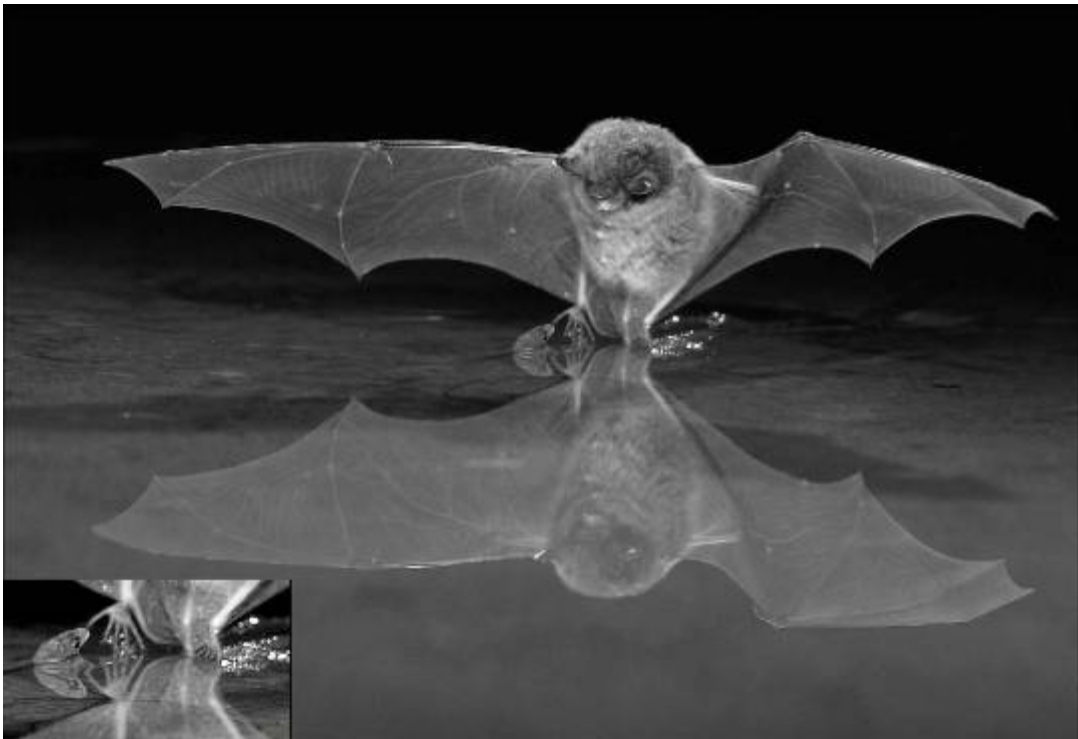

Seguiment de quiròpters aquàtics com a indicador de l'estat dels ecosistemes fluvials de Catalunya. Projecte QuiroRius

Índex

Introducció i Antecedents	1
Objectius.....	2
Justificació pel seguiment de quiròpters.....	2
Material	3
Mètode.....	3
Bibliografia de consulta.....	5
Annex 1: FITXA PER AL SEGUIMENT	7

Introducció i Antecedents

Els quiròpters europeus són insectívors i per aquest motiu els hàbitats que seleccionen amb més freqüència són aquells que presenten més quantitat i diversitat d'insectes. Els hàbitats aquàtics presenten gran diversitat d'insectes i són excel·lents zones de caça pels quiròpters (Vaughan *et al.*, 1996). A més, els rius exerceixen de corredor biològic per les espècies de quiròpters migratòries (Serra-Cobo *et al.*, 2000).

A Catalunya hi ha dues espècies de quiròpters que són estrictament aquàtiques. Gràcies a les seves grans potes i llargues unghes, els quiròpters aquàtics capturen insectes tant a la superfície de l'aigua com a l'aire. Una d'aquestes espècies és la ratapinyada d'aigua (*Myotis daubentonii*), la qual es troba ben distribuïda per tota Europa i es refugia en arbres madurs de ribera (Kerth *et al.*, 2000). Segons Flavin *et al.*, (2001) la dieta de *M. daubentonii* es basa en: 24% Chironomidae /Ceratopogonidae, 21% altres nematocera Diptera, 10% altres Diptera i 26% Trichoptera. En general el 25% de les preses són capturades en la superfície de l'aigua (p. ex. insectes aquàtics, larves i pupes).

L'altra quiròpter aquàtic present a Catalunya és la ratapinyada de peus grans (*Myotis capaccinii*) que, bàsicament, es distribueix per la mediterrània i és totalment cavernícola. Respecte la seva dieta, igualment s'alimenta d'una gran varietat d'insectes aquàtics però a més a més captura peixos de petita mida (Aihartza *et al.*, 2003).

Ambdues espècies aquàtiques es troben protegides per la legislació vigent (per ex. incloses a la Directiva d'Hàbitats CEE92 relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres), cal destacar, però, que *M. capaccinii* està catalogada com a espècie en Perill d'Extinció tant a Espanya com a Catalunya.

El seguiment i/o monitoratge de quiròpters aquàtics va néixer al Regne Unit (Walsh *et al.*, 2001) i ha estat adaptat a Catalunya, on pren el nom de QuiroRius (Museu de Ciències Natural de Granollers i Galanthus Associació, inèdit). Durant l'any 2007 es

va dur a terme una prova pilot del projecte QuiroRius a diversos punts de Catalunya i des del 2008 s'estan realitzant majoritàriament amb la col·laboració de voluntaris en diverses conques (mapa a la pàgina web). Els resultats permeten ser optimistes amb el desenvolupament d'aquest seguiment.

Objectius

- establir un índex d'activitat de cacera de quiròpters aquàtics en diversos cursos fluvials de Catalunya.
- vincular les dades amb altres grups faunístics, amb la composició química de l'aigua dels rius i amb altres factors que poden afectar les poblacions de quiròpters aquàtics.
- tenir un indicador biològic capaç d'avaluar actuacions realitzades en diferents cursos d'aigua (p. ex. tallades de bosc de ribera, pol·lució de l'aigua, incorporació de depuradores, etc.).
- Involucrar a la població en l'estudi i conservació dels quiròpters.

Justificació pel seguiment de quiròpters

- En tractar-se d'espècies que es desplacen als llocs més adequats per caçar (busquen eficiència de cacera d'insectes), el mètode permetrà predir possibles davallades de la qualitat dels ecosistemes aquàtics degudes a actuacions puntuals (talla de bosc de ribera, abocaments, etc.) i en un termini molt curt de temps.
- Ambdues espècies monitoritzades estan protegides i en el cas de *M. capaccinii* està en perill d'extinció.
- S'aplica un mètode totalment natural que no afecta l'entorn ni als animals salvatges.
- El monitoratge té un clar factor d'implicació, divulgació i sensibilització de la gent envers: els quiròpters, la necessitat de conservar els entorns riparis i mantenir la qualitat de l'aigua.

Material

Per aplicar el protocol només cal un termòmetre, un detector heterodí (**Foto 1**), un lot i quelcom per anotar les dades (model de fitxa a l'Annex 1). Els col·laboradors d'aquest seguiment poden obtenir el detector *Bat Tune* a baix cost.

Foto 1.- Detector heterodí *Bat Tune*, versió 2.

Durant el 2010 les dades dels seguiments podran ser entrades directament pels voluntaris a través de la pàgina web, mitjançant un aplicatiu.

Mètode

El mètode es basa en el NBMP (National Bat Monitoring Program) que s'aplica al Regne Unit des de mitjans dels 90. Per aplicar el protocol cal:

- a) Seleccionar un tram d'1Km de riu a l'atzar en el qual hi passi aigua durant tot l'any (com a mínim als llocs fixes seleccionats com a estacions).
- b) Dividir el tram en 4 estacions separades aproximadament uns 330m i amb curs d'aigua laminar.
- c) Prèviament o a posteriori s'ha de realitzar una campanya de captures que s'haurà de repetir, com a mínim, cada 3 anys (només realitzable per especialistes).
- d) 60 minuts després de que es faci de nit caldrà anar al punt de partida del transsecte i prendre la temperatura ambient i a poder ser la humitat relativa i el

vent (Annexes). Si plou o si fa vent (amb codi superior a 4) es farà un altre dia. La temperatura també ha de ser per sobre de 15°C.

- e) El **primer seguiment es realitzarà entre el 1 i 15 d'agost**. S'iniciarà a l'estació 1 i a cadascuna de les 4 l'observador estarà 10 min. amb la llanterna encarada a 45°, en diagonal respecte l'eix del riu, i preferentment a favor de corrent, simultàniament es situarà el detector de la mateixa manera i sintonitzat a 40kHz (Foto 2). Es comptaran els ratpenats que creuin el camp de visió, procurant no moure la llanterna més de 45° a banda i banda. El detector servirà com a instrument de suport per a detectar ratpenats que hagin passat per alt en el recompte visual.
- f) Durant les estacions, cada cop que s'escolti un ratpenat d'aigua serà comptabilitzat com una passada però caldrà diferenciar els que s'han pogut confirmar mitjançant l'observació de l'individu en vol dels que no. D'aquesta manera el recompte final es dividirà en passades segures i sospitoses (veure fitxa annex).
- g) El seguiment es donarà per acabat quan s'hagi finalitzat el recorregut fent les 4 estacions de 10 min. En total s'haurà estat fent recompte durant 40 minuts i a l'analitzar les dades s'obindrà un **índex de passades/min**.
- h) El mateix protocol s'haurà de **repetir entre el 16 i el 30 d'agost** procurant que hagin passat un mínim de 10 dies entre rèpliques i es començarà en sentit oposat, és a dir, de l'estació 4 fins a la 1.

Foto 2.- Exemple de posició en que s'ha de realitzar l'estació. Amb el detector en una mà i la llanterna en l'altre.

Bibliografia de consulta

- Almenar, D., J. Aihartza, U. Goiti Ugarte, E. Salsamendi Pagola, I. Garin. 2006. Habitat selection and spatial use by the trawling bat *Myotis capaccinii* (Bonaparte, 1837). *Acta Chiropterol.* 8, 157–167.
- Aihartza, J. R., U. Goiti, D. Almenar, I. Garin. 2003. Evidences of piscivory by *Myotis capaccinii* (Bonaparte, 1837) in Southern Iberian Peninsula. *Acta Chiropterologica*, 5: 193–198.
- Biscardi, S., D. Russo, V. Casciani, D. Cesarini, M. Mei, L. Boitani. 2007. Foraging requirements of the endangered long-fingered bat: the influence of micro-habitat structure, water quality and prey type. *Journal of Zoology* 273 (4), 372– 381
- Entwistle, A., C. Harris, S. Huston, A.M. Racey, P.A. Walsh, A. Gibson, S.D. Hepburn, I. J. Johnston. 2001. *Habitat management for bats. A guide for land managers, land owners and their advisors*. Joint Nature Conservation Committee, Peterborough 48pp
- Flaquer C., A. Arrizabalaga. 2001. Gestión y conservación de los murciélagos en los ecosistemas forestales de Europa. Pp. 365-375. A Camprodon J. y Planas, E. *Conservación de la biodiversidad y gestión forestal. Su aplicación en la fauna vertebrada*. Ed. Universitat de Barcelona. Barcelona.
- Flaquer, C., Arrizabalaga, A. (2002). Identificació acústica de quiròpters al Parc Natural del Montseny (sector Conca del Besòs). V Trobada d'Estudiosos del Montseny. *Monografies* 33: 59-62.
- Flaquer, C., I. Torre, A. Arrizabalaga. 2004a. Dades sobre l'estudi de la fauna quiròpterològica del Parc del Montnegre i el Corredor. IV Trobada d'Estudiosos del Montnegre i el Corredor. *Monografies* 38: 129-133.
- Flaquer, C., I. Torre, A. Arrizabalaga. 2004b. Ratpenats del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà: inventari i primeres mesures de conservació. *Institut d'Estudis Empordanesos*, 37: 11-26
- Flaquer C., I. Torre, A. Arrizabalaga. 2005. Recull bibliogràfic sobre la fauna quiropterològica de la Conca de la Tordera. L'observatori de la Tordera. Inèdit.
- Flaquer C., I. Torre, A. Arrizabalaga. 2005. Dades sobre l'estudi de la fauna quiropterològica del Parc natural del Montnegre i el Corredor. IV Trobada d'Estudiosos del Montnegre i el Corredor. *Monografies*. 34: 129-133.
- Flaquer, C., I. Torre, A. Arrizabalaga. 2007. Selección de refugios, gestión forestal y conservación de los quirópteros forestales. En: Camprodon, J., Plana, E. (Eds.), *Conservación de la biodiversidad y gestión forestal: su aplicación en la*

fauna vertebrada, Edicions de la Universitat de Barcelona.

- Flaquer, C., X. Puig-Montserrat, I. Torre, A. Arrizabalaga. 2007. Comparación de métodos de estudio de quirópteros. *VIII Jornadas de la Sociedad Española para conservación y estudio de los murciélagos*. Pàg. 73.
- Flavin, Daniel A., S. S. Biggane, C. B. Shiel, P. Smiddy, J. S. Fairley. 2001. Analysis of the diet of Daubenton's bat *Myotis daubentonii* in Ireland. *Acta theriologica* 46 (1): 43-52.
- Rydell, J., L.A. Miller, M.E. Jensen. 1999. Echolocation constraints of Daubenton's bats foraging over water. *Funct. Ecol.* 13, 247–255.
- Serra Cobo J.; M. López-Roig, T. Marquès-Bonet, E. Lahuerta. 2000. Rivers as possible landmarks in the orientation flight of *Miniopterus schreibersii*. *Acta Theriol (Warsz)*, 45 (3), p347-352.
- Siemers, B.M., P. Stilz, H.U. Schnitzler. 2001. The acoustic advantage of hunting at low heights above water: behavioural experiments on the European 'trawling' bats *Myotis capaccinii*, *M. dasycneme* and *M. daubentonii*. *J. Exp. Biol.* 204, 3843– 3854.
- Torre., I., C. Flaquer, A. Ribas, A. Arrizabalaga. 2005. Els mamífers de la conca de la Tordera. Publicació ICHN. *Els sistemes socioecològics de la Tordera*. Capítol 18. Pp. 38
- Walsh, A., C. Catto, T. Hutson, P. Racey, P. Richardson, S. Langton. 2001. The UK's National Bat Monitoring Programme, Final Report 2001. Bat Conservation Trust UK.
- Vaughan, N., G. Jones, S. Harris. 1996. Effect of sewage effluent on the activity of bats (Chiroptera: Vespertilionidae) foraging along rivers. *Biol. Conserv.* 78, 337–343.
- Verboom, B., Boonman, A.M., Boonman, M. & Limpens, H.J.G.A. (1999). Acoustic perception of landscape elements by the pond bat (*Myotis dasycneme*). *J. Zool. (Lond.)* 248, 59–66.
- Warren, R.D., D.A. Waters, J.D. Altringham, D.J. Bullock. 2000. The distribution of Daubenton's bats (*Myotis daubentonii*) and pipistrelle bats (*Pipistrellus pipistrellus*) (Vespertilionidae) in relation to small-scale variation in riverine habitat. *Biol. Conserv.* 92, 85–91.

Annex 1: FITXA PER AL SEGUIMENT

Observador/s (nom i cognoms):	
Curs fluvial:.....	Data:.....
Població més propera:	Província:
Contacte (E-mail, tlf; ...):	

Temperatura inicial:	HR inicial:	Nuvolositat *:
Hora inicial**:	Intensitat inicial del vent*:	
Hora final:	Marca i model de detector:	

* Segons codis adjunts

** S'adjunta direcció on trobar l'hora de posta del sol. Ha d'iniciar-se la primera estació 60 minuts després de la posta.

Número de rèplica (marca amb una creu)	1a		2a	
---	----	--	----	--

ESTACIÓ Nº	Nº de passades segures (visualitzades)	Nº de passades sospitoses (només detector)	Observacions
1			
2			
3			
4			

Altres observacions: (canvis al llarg de l'itinerari en relació a l'any anterior, problemes amb el detector, o qualsevol altre tipus d'incidència):

CODIS I HORA POSTA DEL SOL

Codi nuvolositat	Descripció
1	Sense núvols
2	Núvols dispersos (< 50 % cobertura)
3	Núvols dispersos (> 50 % cobertura)
4	Núvols continus (100 % cobertura)

Codi vent	Tipus de vent	Velocitat	Descripció
0	Calma	<1 km/h	El fum puja verticalment
1	Ventolina	1-5 km/h	El fum es desvia
2	Brisa molt dèbil	6-11 km/h	Fa tremolar les fulles dels arbres
3	Brisa dèbil	12-19 km/h	Les fulles es mouen contínuament
4	Brisa moderada	20-28 km/h	Mou branques
5	Brisa fresca	29-38 km/h	Mou arbres petits
6	Brisa forta	39-49 km/h	Mou branques grosses
7	Vent fort	50-61 km/h	Mou arbres sencers
8	Dur	62-74 km/h	Trenca branques dels arbres
9	Molt dur	75-88 km/h	Lleugers danys a a les cases
10	Temporal	89-102 km/h	Arrenca arbres
11	Borrasca	103-117 km/h	Grans danys
12	Huracà	>117 km/h	Danys catastròfics
99		Desconegut	

Hora de posta del sol:

http://www.fomento.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/DIRECCIONES_GENERALES/INSTITUTO_GEOGRAFICO/Astronomia/publico/efemerides/sol-2010.htm

Hores de sortida i posta del sol a les capitals espanyoles en hora oficial.